

YURISPRUDENSIYA

HUQUQIY ILMIY-AMALIY JURNALI

2026-yil 4-son

VOLUME 6 / ISSUE 4 / 2026

DOI: <https://dx.doi.org/10.51788/tsul.jurisprudence.6.4>.

Crossref
Content
Registration

ISSN: 2181-1938

DOI: <https://dx.doi.org/10.51788/tsul.jurisprudence>

MUASSIS: TOSHKENT DAVLAT YURIDIK UNIVERSITETI

“Yurisprudensiya” – “Юриспруденция” – “Jurisprudence” huquqiy ilmiy-amaliy jurnali O'zbekiston matbuot va axborot agentligi tomonidan 2020-yil 22-dekabrda 1140-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatidan o'tkazilgan.

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi jurnallari ro'yxatiga kiritilgan.

Mualliflik huquqlari Toshkent davlat yuridik universitetiga tegishli. Barcha huquqlar himoyalangan. Jurnal materiallaridan foydalanish, tarqatish va ko'paytirish muassis ruxsati bilan amalga oshiriladi.

Sotuvda kelishilgan narxda.

Nashr bo'yicha mas'ul:
O. Choriyev

Muharrirlar:

E. Mustafayev, Y. Yarmolik, E. Sharipov,
K. Abduvaliyeva, M. Sharifova,
Sh. Beknazarova, X. Yuldasheva

Musahhih:

M. Tursunov

Texnik muharrir:

U. Sapayev

Dizayner:

D. Rajapov

Tahririyat manzili:

100047. Toshkent shahri,
Sayilgoh ko'chasi, 35.
Tel.: (0371) 233-66-36 (1169)

Vebsayt: jurisprudence.tsul.uz

E-mail: lawjournal@tsul.uz

Obuna indeksi: 1387

Tasdiqnoma

№ 174625, 29.11.2023.

Jurnal 2026-yil 26-avgustda

bosmaxonaga topshirildi.

Qog'oz bichimi: A4.

Shartli bosma tabog'i: 24,5

Adadi: 100. Buyurtma: № 81.

TDYU bosmaxonasida chop etildi.

Bosmaxona manzili:

100047. Toshkent shahri,

Sayilgoh ko'chasi, 37.

© Toshkent davlat yuridik universiteti

TAHRIR HAY'ATI

BOSH MUHARRIR

Z. Esanova – Toshkent davlat yuridik universiteti Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori, yuridik fanlar doktori, professor

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI

J. Allayorov – Toshkent davlat yuridik universiteti Huquqiy tadqiqotlar oliy maktabi direktori, yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, dotsent

MAS'UL MUHARRIR

N. Ramazonov – Toshkent davlat yuridik universiteti O'zbek tili va adabiyoti sho'ba mudiri, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

TAHRIR HAY'ATI A'ZOLARI

J. Blum – Amerika Qo'shma Shtatlarining Boston kolleji Huquq maktabi professori, huquq doktori (AQSH)

M. Vishovaty – Polshaning Gdansk universiteti professori (Polsha)

M. Hayat – Muhammadiyah Malang universiteti o'qituvchisi (Indoneziya)

A. Xashimxonov – Toshkent davlat yuridik universiteti Yoshlar masalalari va ma'naviy-ma'rifiy ishlar bo'yicha birinchi prorektori, yuridik fanlar doktori, professor

A. Yakubov – Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro hamkorlik va uzluksiz ta'lim bo'yicha prorektori, yuridik fanlar doktori, dotsent

M. Axmedshayeva – Toshkent davlat yuridik universiteti Davlat va huquq nazariyasi sho'ba professori, yuridik fanlar doktori

X. Xayitov – O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Qonunchilik palatasi deputati, yuridik fanlar doktori, professor

E. Egamberdiyev – Toshkent davlat yuridik universiteti Huquqni sohalararo o'rganish fakulteti Tadqiqot markazi rahbari, yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Sh. Ismoilov – Toshkent davlat yuridik universiteti Mehnat huquqi sho'ba mudiri, yuridik fanlar doktori, dotsent

G. Uzakova – Toshkent davlat yuridik universiteti Ekologiya huquqi sho'ba mudiri, yuridik fanlar doktori, professor

G. Yo'ldasheva – Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro huquq va inson huquqlari sho'ba professori, yuridik fanlar doktori

A. Yo'ldoshev – Toshkent davlat yuridik universiteti Ommaviy huquq fakulteti Tadqiqot markazi yetakchi ilmiy xodimi, yuridik fanlar doktori, dotsent

R. Altiyev – Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoiy odil sudlov fakulteti dekani, yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, professor v.b.

M. Kurbanov – Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat huquqi, kriminologiya va korrupsiyaga qarshi kurashish sho'ba professori v.b., yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori

S. Oripov – Toshkent davlat agrar universiteti Huquqshunoslik kafedrası dotsenti, yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori

F. Hamdamova – Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti Xalqaro huquq va ommaviy huquq fanlari kafedrası dotsenti v.b., yuridik fanlar doktori

D. So'fiyeva – Toshkent davlat yuridik universiteti Davlat va huquq nazariyasi sho'ba katta o'qituvchisi, yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori

УЧРЕДИТЕЛЬ: ТАШКЕНТСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ЮРИДИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ

Правовой научно-практический журнал «Юриспруденция» – «Yurisprudensiya» – «Jurisprudence» зарегистрирован Агентством печати и информации Узбекистана 22 декабря 2020 года с удостоверением № 1140.

Журнал включён в перечень журналов Высшей аттестационной комиссии при Академии наук Республики Узбекистан.

Авторские права принадлежат Ташкентскому государственному юридическому университету. Все права защищены. Использование, распространение и воспроизведение материалов журнала осуществляется с разрешения учредителя.

Реализуется по договорной цене.

Ответственный за выпуск:

О. Чориев

Редакторы:

Э. Мустафаев, Е. Ярмолик,
Э. Шарипов, К. Абдувалиева,
М. Шарифова, Ш. Бекназарова,
Х. Юлдашева

Корректор:

М. Турсунов

Технический редактор:

У. Сапаев

Дизайнер:

Д. Ражапов

Адрес редакции:

100047. Город Ташкент,
улица Сайилгох, 35.
Тел.: (0371) 233-66-36 (1169)

Веб-сайт:

jurisprudence.tsul.uz

Е-mail:

lawjournal@tsul.uz

Подписной индекс:

1387.

Свидетельство

от 29.11.2023 № 174625.

Журнал передан в типографию

26.08.2026.

Формат бумаги: А4.

Усл. п. л. 24,5. Тираж: 100 экз.

Номер заказа: 81.

Отпечатано в типографии
Ташкентского государственного
юридического университета.

100047, г. Ташкент,

ул. Сайилгох, 37.

© Ташкентский государственный

юридический университет

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР

З. Эсанова – проректор по научной работе и инновациям Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА

Ж. Аллаёров – директор Высшей школы правовых исследований Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам, доцент

ОТВЕТСТВЕННЫЙ РЕДАКТОР

Н. Рамазонов – заведующий сектором узбекского языка и литературы Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по филологическим наукам, доцент

ЧЛЕНЫ РЕДКОЛЛЕГИИ

Дж. Блум – профессор юридической школы Бостонского колледжа (Бостон, США), доктор юридических наук

М. Вишоватый – профессор Гданьского университета (Гданьск, Польша)

М. Хаят – преподаватель Университета Мухаммадия Маланг (Индонезия)

А. Хашимхонов – первый проректор по делам молодёжи и духовно-просветительской работе Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

А. Якубов – проректор по международным связям и дополнительному образованию Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, доцент

М. Ахмедшаева – профессор сектора теории государства и права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

Х. Хайитов – депутат Законодательной палаты Олий Мажлиса Республики Узбекистан, доктор юридических наук, профессор

Э. Эгамбердиев – руководитель Исследовательского центра факультета междисциплинарного изучения права Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам, доцент

Ш. Исмоилов – заведующий сектором трудового права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, доцент

Г. Узакова – заведующая сектором экологического права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

Г. Юлдашева – профессор сектора международного права и прав человека Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

А. Юлдошев – ведущий научный сотрудник Исследовательского центра факультета публичного права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, доцент

Р. Алтиев – декан факультета уголовного правосудия Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам, и. о. профессора

М. Курбанов – и. о. профессора сектора уголовного права, криминологии и противодействия коррупции Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам

С. Орипов – доцент кафедры права Ташкентского государственного аграрного университета, доктор философии по юридическим наукам

Ф. Хамдамова – и. о. доцента кафедры международного и публичного права Университета мировой экономики и дипломатии, доктор юридических наук

Д. Суфиева – старший преподаватель сектора теории государства и права Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам

FOUNDER: TASHKENT STATE UNIVERSITY OF LAW

“Yurisprudensiya” – “Юриспруденция” – “Jurisprudence” legal scientific and practical journal was registered by the Press and Information Agency of Uzbekistan on December 22, 2020 with certificate No. 1140.

The journal is included in the list of journals of the Higher Attestation Commission at the Academy of Sciences of the Republic of Uzbekistan.

Copyright belongs to Tashkent State University of Law. All rights reserved. Use, distribution and reproduction of journal materials are carried out with the permission of the founder.

Agreed-upon price.

Publication Officer:
O. Choriev

Editors:
E. Mustafaev, E. Yarmolik, E. Sharipov,
K. Abduvalieva, M. Sharifova,
Sh. Beknazarova, Kh. Yuldasheva

Proofreader:
M. Tursunov

Technical editor:
U. Sapaev

Designer:
D. Rajapov

Editorial office address:
100047. Tashkent city,
Sayilgoh street, 35.
Phone: (0371) 233-66-36 (1169)

Website: jurisprudence.tsul.uz
E-mail: lawjournal@tsul.uz

Subscription index: 1387.

Certificate
№ 174625, 29.11.2023.

The journal is submitted to the Printing house on 26.08.2026.
Paper size: A4. Cond.p.f: 24,5.
Units: 100. Order: № 81.

Published in the Printing house of
Tashkent State University of Law.
100047. Tashkent city,
Sayilgoh street, 37.

© Tashkent State University of Law

EDITORIAL BOARD

EDITOR-IN-CHIEF

Z. Esanova – Deputy Rector for Scientific Affairs and Innovations of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

DEPUTY EDITOR

J. Allayorov – Director of the Graduate School of Legal Research of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law, Associate Professor

EXECUTIVE EDITOR

N. Ramazonov – Head of the Department of Uzbek Language and Literature of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

MEMBERS OF THE EDITORIAL BOARD

J. Blum – Professor of Law School of Boston College, Doctor of Law (Boston, USA)

M. Vishovaty – Professor of the University of Gdańsk (Gdansk, Poland)

M. Hayat – Lecturer of the University of Muhammadiyah Malang (Indonesia)

A. Khashimhonov – First Deputy Rector for Youth Affairs and Spiritual and Educational Affairs of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

A. Yakubov – Deputy Rector for International Relations and Further Education of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Associate Professor

M. Akhmedshaeva – Professor of the Department of Theory of State and Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

Kh. Khayitov – Deputy of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law, Professor

E. Egamberdiev – Head of the Research Center of the Faculty of Interdisciplinary Studies of Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law, Associate Professor

Sh. Ismoilov – Head of the Department of Labor Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Associate Professor

G. Uzakova – Head of the Department of Environmental Law of the Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

G. Yuldasheva – Professor of the Department of International Law and Human Rights of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

A. Yuldoshev – Leading Research Fellow of the Research Center of the Faculty of Public Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Associate Professor

R. Altiev – Dean of the Faculty of Criminal Justice of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law, Acting Professor

M. Kurbanov – Acting Professor of the Department of Criminal Law, Criminology and Anti-Corruption of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

S. Oripov – Associate Professor of the Department of Law of Tashkent State Agrarian University, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

F. Hamdamova – Acting Associate Professor of the Department of International Law and Public Law of the University of World Economy and Diplomacy, Doctor of Law

D. Sufieva – Senior Lecturer of the Department of Theory of State and Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

MUNDARIJA

12.00.01 – DAVLAT VA HUQUQ NAZARIYASI VA TARIXI. HUQUQIY TA'LIMOTLAR TARIXI

- 11 **SAYDULLAYEV SHAXZOD ALIXANOVICH**
Qonunchilikdagi bo'shliqlarni aniqlashda normativ-huquqiy hujjatlar ijrosi monitoringining ahamiyati
- 20 **ALLAYAROVA SOLIXA NARZULLOYEVNA**
Yuridik germeneytikaning nazariy-metodologik asoslari
- 26 **SULTANOVA SABOXAT ALISHEROVNA**
Tartibga solish ta'sirini baholash va huquqiy monitoringni takomillashtirishning nazariy-huquqiy masalalari
- 34 **UMAROVA IRODA MUXAMEDOVNA**
Ijtimoiy davlat shakllanishining tarixiy-huquqiy bosqichlari

12.00.02 – KONSTITUTSIYAVIY HUQUQ. MA'MURIY HUQUQ. MOLIYA VA BOJXONA HUQUQI

- 42 **MIRZAYEV FAYZULLA IBODULLAYEVICH**
Jinoiy daromadlarni legallashtirishga qarshi kurashishda Moliyaviy razvedka bo'linmasining ma'muriy-huquqiy maqomi
- 48 **ALIMOV BOTU BABIROVICH**
Hukumatni shakllantirish va javobgarligi: O'zbekiston modeli va xorijiy tajriba
- 57 **RAIMOV ELBEK BAHODIR O'G'LI, ABDUMO'MINOVA SALOMAT OTABEKOVNA**
O'zbekiston Respublikasining "Shaxsga doir ma'lumotlar to'g'risida"gi Qonunining huquqiy tahlili
- 63 **AZIMOV AZIMBEK AZIZBEK O'G'LI**
Yoshlar bandligini qo'llab-quvvatlashda hududiy "Yo'l xaritalari"ni joriy etishning ahamiyati

12.00.03 – FUQAROLIK HUQUQI. TADBIRKORLIK HUQUQI. OILA HUQUQI. XALQARO XUSUSIY HUQUQ

- 70 **RUZINAZAROV SHUXRAT NURALIYEVICH, TOSHKANOV NURBEK BAHRIDDINOVICH**
Raqamli tadbirkorlikni huquqiy tartibga solish tendensiyalari
- 77 **BOZAROV SARDOR SOXIBJONOVICH**
Sun'iy intellekt tizimlarining fuqarolik-huquqiy javobgarligi: zamonaviy huquqiy muammolar va tartibga solish yondashuvlari
- 86 **XODJIYEV YUNUS MUXITDINOVICH**
Ko'char ashyolarga bo'lgan mulk huquqidan voz kechishning ayrim masalalari
- 93 **SATVALDIYEVA YULDUZXON XATAMJAN QIZI**
Sanoat namunalarini huquqiy muhofaza qilish muammolari va ularning dekorativ-amaliy san'at asarlari bilan nisbati
- 100 **KAN YEKATERINA EDUARDOVNA**
Klinik amaliyotda "yashirin sun'iy intellekt" (shadow AI): shifokorlarning undan ruxsatsiz foydalanishini nazorat qilishning huquqiy mexanizmlari
- 108 **RAXMONOV TOLIB TURG'UN O'G'LI**
Raqamli moliyaviy aktivlarning fuqarolik-huquqiy tabiati
- 115 **BERDIBAYEV SARDOR YERKABOY O'G'LI**
"Animus fraudandi": xalqaro xususiy huquqda qonunni chetlab o'tishni isbotlashning doktrinal huquqiy asoslari

121 JO'RAQULOVA HILOLA O'KTAM QIZI

Regress fuqarolik-huquqiy javobgarlik tizimining muhim va zarur tarkibiy elementi

127 RAHIMOV JALOLIDDIN XAYTBOY O'G'LI

Steyblkoinlar orqali to'lov qilishning shartnomaviy asoslari tavsifi

132 OLLABERGANOV JUR'ATBEK MANSURBEK O'G'LI, XADJIYEV AZIZBEK KADAMBAYEVICH

O'zbekiston Respublikasi fuqarolik huquqida raqamli aktivlar va elektron bitimlarni tartibga solishning dolzarb muammolari

138 BAXROMOVA NILUFAR XOSHOVNA

Raqamli marketingda firibgarlik va chalg'ituvchi amaliyotlarga qarshi huquqiy mexanizmlarni takomillashtirish: fuqarolik-huquqiy yondashuv

145 SAMANDAROVA FERUZA BAXROMJON QIZI

Davlat xaridlari jarayonini elektronlashtirish sharoitida shartnomaviy munosabatlarni huquqiy tartibga solish

12.00.06 – TABIIY RESURLAR HUQUQI. AGRAR HUQUQ. EKOLOGIK HUQUQ

153 UZAKOVA GO'ZAL SHARIPOVNA

Atrof-muhitni xalqaro-huquqiy muhofaza qilishda Birlashgan Millatlar Tashkiloti Atrof-muhit bo'yicha dasturi (UNEP)ning o'rni va roli

161 KENJAYEV RUSTAM XAYDAROVICH

Qishloq xo'jaligiga mo'ljallangan yerlardan foydalanish va muhofaza qilishda ekologik nazoratning o'rni va ahamiyati

168 RAHMATOVA DILAFRUZ IXTIYOR QIZI

Elektron chiqindilar bilan bog'liq munosabatlarni huquqiy tartibga solishning fragmentarlari

12.00.08 – JINOYAT HUQUQI. JINOYAT-IJROIYA HUQUQI

180 PRIMOV BAXTIYOR OLIM O'G'LI

Kriptovalyutadan jinoiy maqsadlarda foydalanish: jinoyat-huquqiy jihatlar

185 JUMANAZAROVA MARJONA BOTIR QIZI

Ehtiyotsizlik orqasida sodir etilgan jinoyatlar uchun jinoiy javobgarlikni tabaqalashtirishning jinoyat-huquqiy muammolari: Germaniya va Fransiya jinoyat qonunchiligining qiyosiy-huquqiy tahlili

12.00.09 – JINOYAT PROTSESSI. KRIMINALISTIKA, TEZKOR-QIDIRUV HUQUQ VA SUD EKSPERTIZASI

192 XALILOV SHOHROH MIRZO BOYMUROD O'G'LI

Tergovda ayblovga moyillik: kognitiv sabablar, qiyosiy-huquqiy tahlil va protsessual bartaraf etish mexanizmlari

12.00.10 – XALQARO HUQUQ

200 BAZARBAEVA SHAXLO RAXIMOVNA, RASULOV JURABEK ABDUSAMIYEVICH

Xalqaro huquqda kiberurush va kiberoperatsiyalar: farqlash hamda huquqiy tartibga solish muammolari

СОДЕРЖАНИЕ

12.00.01 – ТЕОРИЯ И ИСТОРИЯ ГОСУДАРСТВА И ПРАВА. ИСТОРИЯ ПРАВОВЫХ УЧЕНИЙ

- 11 **САЙДУЛЛАЕВ ШАХЗОД АЛИХАНОВИЧ**
Значение мониторинга исполнения нормативно-правовых актов в выявлении пробелов в законодательстве
- 20 **АЛЛАЯРОВА СОЛИХА НАРЗУЛЛОЕВНА**
Теоретико-методологические основы юридической герменевтики
- 26 **СУЛТАНОВА САБОХАТ АЛИШЕРОВНА**
Теоретико-правовые вопросы совершенствования оценки регуляторного воздействия и правового мониторинга
- 34 **УМАРОВА ИРОДА МУХАМЕДОВНА**
Историко-правовые этапы формирования социального государства

12.00.02 – КОНСТИТУЦИОННОЕ ПРАВО. АДМИНИСТРАТИВНОЕ ПРАВО. ФИНАНСОВОЕ И ТАМОЖЕННОЕ ПРАВО

- 42 **МИРЗАЕВ ФАЙЗУЛЛА ИБОДУЛЛАЕВИЧ**
Административно-правовой статус подразделения финансовой разведки в сфере противодействия легализации преступных доходов
- 48 **АЛИМОВ БОТУ БАБИРОВИЧ**
Формирование и ответственность Правительства: модель Узбекистана и зарубежный опыт
- 57 **РАИМОВ ЭЛБЕК БАХОДИР УГЛИ, АБДУМУМИНОВА САЛОМАТ ОТАБЕКОВНА**
Правовой анализ Закона Республики Узбекистан «О персональных данных»
- 63 **АЗИМОВ АЗИМБЕК АЗИЗБЕК УГЛИ**
Значение внедрения региональных «дорожных карт» в поддержке занятости молодёжи

12.00.03 – ГРАЖДАНСКОЕ ПРАВО. ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЕ ПРАВО. СЕМЕЙНОЕ ПРАВО. МЕЖДУНАРОДНОЕ ЧАСТНОЕ ПРАВО

- 70 **РУЗИНАЗАРОВ ШУХРАТ НУРАЛИЕВИЧ, ТОШКАНОВ НУРБЕК БАХРИДДИНОВИЧ**
Тенденции правового регулирования цифрового предпринимательства
- 77 **БОЗАРОВ САРДОР СОХИБЖОНОВИЧ**
Гражданско-правовая ответственность систем искусственного интеллекта: современные правовые проблемы и подходы к регулированию
- 86 **ХОДЖИЕВ ЮНУС МУХИТДИНОВИЧ**
Некоторые вопросы отказа от права собственности на движимые вещи
- 93 **САТВАЛДИЕВА ЮЛДУЗХОН ХАТАМЖАН КИЗИ**
Проблемы правовой охраны промышленных образцов и их соотношение с произведениями декоративно-прикладного искусства
- 100 **КАН ЕКАТЕРИНА ЭДУАРДОВНА**
«Теневой искусственный интеллект» (Shadow AI) в клинической практике: правовые механизмы контроля за его несанкционированным использованием врачами
- 108 **РАХМОНОВ ТОЛИБ ТУРГУН УГЛИ**
Гражданско-правовая природа цифровых финансовых активов
- 115 **БЕРДИБАЕВ САРДОР ЕРКАБОЙ УГЛИ**
Animus fraudandi: доктринально-правовые основы доказывания обхода закона в международном частном праве

121 ЖУРАКУЛОВА ХИЛОЛА УКТАМ КИЗИ

Регресс как важный и необходимый элемент системы гражданско-правовой ответственности

127 РАХИМОВ ЖАЛОЛИДДИН ХАЙТБОЙ УГЛИ

Характеристика договорных основ осуществления платежей посредством стейблкоинов

132 ОЛЛАБЕРГАНОВ ЖУРАТБЕК МАНСУРБЕК УГЛИ, ХАДЖИЕВ АЗИЗБЕК КАДАМБАЕВИЧ

Актуальные проблемы регулирования цифровых активов и электронных сделок в гражданском праве Республики Узбекистан

138 БАХРОМОВА НИЛУФАР ХОШИМОВНА

Совершенствование правовых механизмов противодействия мошенничеству и вводящим в заблуждение практикам в цифровом маркетинге: гражданско-правовой подход

145 САМАНДАРОВА ФЕРУЗА БАХРОМЖОН КИЗИ

Правовое регулирование договорных отношений в условиях перевода процесса государственных закупок в электронную форму

12.00.06 – ПРИРОДОРЕСУРСНОЕ ПРАВО. АГРАРНОЕ ПРАВО. ЭКОЛОГИЧЕСКОЕ ПРАВО

153 УЗАКОВА ГУЗАЛ ШАРИПОВНА

Роль и значение программы ООН по окружающей среде (ЮНЕП) в международном экологическом праве

161 КЕНЖАЕВ РУСТАМ ХАЙДАРОВИЧ

Роль и значение экологического контроля в использовании и охране земель сельскохозяйственного назначения

168 РАХМАТОВА ДИЛАФРУЗ ИХТИЁР КИЗИ

Фрагментарность правового регулирования обращения с электронными отходами

12.00.08 – УГОЛОВНОЕ ПРАВО. УГОЛОВНО-ИСПОЛНИТЕЛЬНОЕ ПРАВО

180 ПРИМОВ БАХТИЁР ОЛИМ УГЛИ

Использование криптовалюты в преступных целях: уголовно-правовые аспекты

185 ЖУМАНАЗАРОВА МАРЖОНА БОТИР КИЗИ

Уголовно-правовые проблемы дифференциации уголовной ответственности за преступления, совершённые по неосторожности: сравнительно-правовой анализ уголовного законодательства Германии и Франции

12.00.09 – УГОЛОВНЫЙ ПРОЦЕСС. КРИМИНАЛИСТИКА, ОПЕРАТИВНО-РОЗЫСКНОЕ ПРАВО И СУДЕБНАЯ ЭКСПЕРТИЗА

192 ХАЛИЛОВ ШОХРУХ МИРЗО БОЙМУРОД УГЛИ

Обвинительный уклон в расследовании: когнитивные причины, сравнительно-правовой анализ и процессуальные механизмы его устранения

12.00.10 – МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВО

200 БАЗАРБАЕВА ШАХЛО РАХИМОВНА, РАСУЛОВ ЖУРАБЕК АБДУСАМИЕВИЧ

Кибервойна и кибероперации в международном праве: проблемы разграничения и правового регулирования

CONTENTS

12.00.01 – THEORY AND HISTORY OF STATE AND LAW. HISTORY OF LEGAL DOCTRINES

- 11 **SAYDULLAEV SHAKHZOD ALIKHANOVICH**
The importance of monitoring the implementation of normative legal acts in identifying gaps in legislation
- 20 **ALLAYAROVA SOLIKHA NARZULLOEVA**
Theoretical and methodological foundations of legal hermeneutics
- 26 **SULTANOVA SABOKHAT ALISHEROVNA**
Theoretical and legal issues of improving regulatory impact assessment and legal monitoring
- 34 **UMAROVA IRODA MUKHAMEDOVNA**
Historical and legal stages of the social state formation

12.00.02 – CONSTITUTIONAL LAW. ADMINISTRATIVE LAW. FINANCIAL AND CUSTOMS LAW

- 42 **MIRZAEV FAYZULLA IBODULLAEVICH**
Administrative and legal status of the financial intelligence unit in combating criminal income legalization
- 48 **ALIMOV BOTU BABIROVICH**
Formation and accountability of the government: the Uzbekistan model and foreign experience
- 57 **RAIMOV ELBEK BAHODIR UGLI, ABDUMUMINOVA SALOMAT OTABEKOVNA**
Legal analysis of the law of the Republic of Uzbekistan “On personal data”
- 63 **AZIMOV AZIMBEK AZIZBEK UGLI**
The importance of implementing regional “Roadmaps” in supporting youth employment

12.00.03 – CIVIL LAW. BUSINESS LAW. FAMILY LAW. INTERNATIONAL PRIVATE LAW

- 70 **RUZINAZAROV SHUKHRAT NURALIEVICH, TOSHKANOV NURBEK BAHRIDDINOVICH**
Trends in legal regulation of digital entrepreneurship
- 77 **BOZAROV SARDOR SOKHIBJONOVICH**
Civil liability of artificial intelligence systems: contemporary legal issues and regulatory approaches
- 86 **KHODJIEV YUNUS MUKHITDINOVICH**
Certain issues of renunciation of ownership rights to movable property
- 93 **SATVALDIEVA YULDUZKHON KHATAMJAN KIZI**
Issues of legal protection of industrial designs and their interrelation with works of decorative and applied art
- 100 **KAN EKATERINA EDUARDOVNA**
“Shadow artificial intelligence” (Shadow AI) in clinical practice: legal mechanisms for monitoring its unauthorized use by doctors
- 108 **RAKHMONOV TOLIB TURGUN UGLI**
Civil law nature of digital financial assets
- 115 **BERDIBAEV SARDOR ERKABOY UGLI**
Animus fraudandi: doctrinal legal foundations for proving evasion of law in private international law
- 121 **JURAKULOVA HILOLA UKTAM KIZI**
Regression is an important and necessary structural element of the system of civil law liability
- 137 **RAHIMOV JALOLIDDIN KHAYTBOY UGLI**
Characteristics of the contractual framework for payments using stablecoins

132 **OLLABERGANOV JURATBEK MANSURBEK UGLI, KHADJIEV AZIZBEK KADAMBAEVICH**
Current issues in the regulation of digital assets and electronic transactions in the civil law of the Republic of Uzbekistan

138 **BAKHROMOVA NILUFAR KHOSHIMOVNA**
Improving legal mechanisms for combating fraud and misleading practices in digital marketing: a civil law approach

145 **SAMANDAROVA FERUZA BAKHROMJON KIZI**
Legal regulation of contractual relations in the context of the digitalization of the public procurement process

12.00.06 – THE LAW OF NATURAL RESOURCES. AGRARIAN LAW.
ENVIRONMENTAL LAW

153 **UZAKOVA GUZAL SHARIPOVNA**
The role and significance of the United Nations Environment Programme (UNEP) in the international legal protection of the environment

161 **KENJAEV RUSTAM KHAYDAROVICH**
The role and significance of environmental control in the use and protection of agricultural land

168 **RAKHMATOVA DILAFRUZ IKHTIYOR KIZI**
Fragmentariness of legal regulation of electronic waste management

12.00.08 – CRIMINAL LAW. CRIMINAL-EXECUTIVE LAW

180 **PRIMOV BAKHTIYOR OLIM UGLI**
Criminal use of cryptocurrency: criminal-legal aspects

185 **JUMANAZAROVA MARJONA BOTIR KIZI**
Criminal-legal problems of differentiating criminal liability for crimes committed due to negligence: a comparative-legal analysis of German and French criminal legislation

12.00.09 – CRIMINAL PROCEEDINGS. FORENSICS, INVESTIGATIVE LAW AND
FORENSIC EXPERTISE

192 **KHALILOV SHOHRUH MIRZO BOYMUROD UGLI**
Accusation bias in criminal investigations: cognitive causes, comparative legal analysis, and procedural mechanisms for its elimination

12.00.10 – INTERNATIONAL LAW

200 **BAZARBAEVA SHAKHLO RAKHIMOVNA, RASULOV JURABEK ABDUSAMIEVICH**
Cyberwarfare and cyber operations in international law: problems of delimitation and legal regulation

Kelib tushgan / Получено / Received: 10.07.2026
Qabul qilingan / Принято / Accepted: 10.08.2026
Nashr etilgan / Опубликовано / Published: 26.08.2026

DOI: <https://dx.doi.org/10.51788/tsul.jurisprudence.6.4./UVHN1601>

UDC: 343.232:(430+44)(045)(575.1)

EHITIYOTSIZLIK ORQASIDA SODIR ETILGAN JINOYATLAR UCHUN JINOIY JAVOBGARLIKNI TABAQALASHTIRISHNING JINOYAT-HUQUQIY MUAMMOLARI: GERMANIYA VA FRANSIYA JINOYAT QONUNCHILIGINING QIYOSIY-HUQUQIY TAHLILI

Jumanazarova Marjona Botir qizi,

Toshkent davlat yuridik universiteti

Jinoiy odil sudlov fakulteti Tadqiqot markazi katta ilmiy xodimi,

yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9413-7777>

e-mail: botirqizi@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada ehtiyotsizlik bilan sodir etiladigan jinoyatlarning jinoyat-huquqiy tabiati, aybning ehtiyotsizlik shaklining tarixiy rivojlanishi, o'z-o'ziga ishonish va beparvolikni farqlash mezonlari, shuningdek, ehtiyotsizlik oqibatida o'lim kelib chiqishi bilan bog'liq jinoyatlarni kvalifikatsiya qilish muammolari tahlil qilindi. Maqolada texnogen xavflar, kasbiy faoliyat, xususan, tibbiyot sohasi, murakkab texnik tizimlar va bir necha shaxsning birgalikdagi ehtiyotsizlikdagi harakatlari yoki harakatsizliklari natijasida kelib chiqadigan yagona jinoiy oqibatlar masalasi yoritildi. Qiyosiy-huquqiy tahlil asosida ehtiyotsizlik oqibatida zarar yetkazishga oid jinoyat qonunchiligi normalarini takomillashtirish, kasbiy standartlarni aniqlashtirish hamda tergov va sud amaliyotida jinoyat tarkibi elementlaridan bo'lgan subyektiv tomonni huquqiy baholashda e'tiborga olinishi lozim bo'lgan mezonlarni ishlab chiqishga qaratilgan takliflar ilgari surildi.

Kalit so'zlar: ehtiyotsizlik, o'z-o'ziga ishonish, beparvolik, zarar, harakat, harakatsizlik, ijtimoiy xavfli oqibat, obyektiv mezon, subyektiv mezon, faktik xato

УГОЛОВНО-ПРАВОВЫЕ ПРОБЛЕМЫ ДИФФЕРЕНЦИАЦИИ УГОЛОВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЗА ПРЕСТУПЛЕНИЯ, СОВЕРШЁННЫЕ ПО НЕОСТОРОЖНОСТИ: СРАВНИТЕЛЬНО-ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ УГОЛОВНОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА ГЕРМАНИИ И ФРАНЦИИ

Жуманазарова Маржона Ботир кизи,

доктор философии по юридическим наукам,

старший научный сотрудник

Исследовательского центра факультета

уголовного правосудия Ташкентского

государственного юридического университета

Аннотация. В данной статье анализируются уголовно-правовая природа преступлений, совершаемых по неосторожности, историческое развитие неосторожной формы вины, критерии разграничения самонадеянности и небрежности, а также проблемы квалификации преступлений, связанных с наступлением смерти по неосторожности. В статье освещаются вопросы техногенных рисков, профессиональной деятельности, в частности сферы медицины, сложных технических систем, а также единого преступного последствия, возникающего в результате совместных неосторожных действий или бездействия нескольких лиц. На основе сравнительно-правового анализа выдвигаются

предложения, направленные на совершенствование норм уголовного законодательства о причинении вреда по неосторожности, уточнение профессиональных стандартов, а также разработку критериев, которые должны учитываться в следственной и судебной практике при правовой оценке субъективной стороны как одного из элементов состава преступления.

Ключевые слова: неосторожность, самонадеянность, небрежность, вред, действие, бездействие, общественно опасное последствие, объективный критерий, субъективный критерий, фактическая ошибка

CRIMINAL-LEGAL PROBLEMS OF DIFFERENTIATING CRIMINAL LIABILITY FOR CRIMES COMMITTED DUE TO NEGLIGENCE: A COMPARATIVE-LEGAL ANALYSIS OF GERMAN AND FRENCH CRIMINAL LEGISLATION

Jumanazarova Marjona Botir kizi,

Senior Research Fellow of the Research Center,
Faculty of Criminal Justice,
Tashkent State University of Law,
Doctor of Philosophy (PhD) in Law

Abstract. This article analyzes the criminal-legal nature of crimes committed through negligence, the historical development of the negligent form of guilt, the criteria for distinguishing between self-confidence and negligence, as well as the problems of qualifying crimes related to death resulting from negligence. The article highlighted the issue of single criminal consequences arising from man-made hazards, professional activities, particularly in the medical field, complex technical systems, and the joint careless actions or omissions of several individuals. Based on the comparative legal analysis, proposals were put forward aimed at improving the norms of criminal legislation on causing harm through negligence, clarifying professional standards, and developing criteria that should be taken into account in the legal assessment of the subjective side, which is one of the elements of the crime in investigative and judicial practice.

Keywords: carelessness, self-confidence, negligence, harm, action, inaction, socially dangerous consequence, objective criterion, subjective criterion, factual error

Kirish

Zamonaviy jamiyatning texnologik murakkablashuvi jinoyat huquqi oldiga bir qator murakkab yangi vazifalarni qo'ymoqda. U. Beck (2022) asoslab bergan "risk jamiyati" konsepsiyasiga muvofiq industrial rivojlanish jarayonida ijtimoiy xavfning asosiy manbayi qasddan sodir etilgan ijtimoiy xavfli qilmishlardan texnogen tizimlarni boshqarishda ehtiyotsizlik orqali yuzaga kelgan oqibatlariga ko'chib bormoqda. Transport vositalari sonining keskin o'sishi, tibbiyot xizmatlarining texnik jihatdan murakkablashuvi, sanoat, qurilish va energetika obyektlarining ko'payishi ehtiyotsizlik orqasida sodir etiladigan jinoyatlar ulushining barqaror ortishiga olib kelmoqda. Bunday sharoitda ehtiyotsizlik bilan sodir etiladigan jinoyatlarni kvalifikatsiya qilishda faqat zararli oqibatning o'zi emas, balki xavfni oldindan ko'rish imkoniyati, kasbiy standartlarga rioya etish, nazorat majburiyatlari va subyektning real harakat qilish imkoniyatlari ham kompleks baholanishi lozim.

Kriminologik tadqiqotlar natijasi shuni ko'rsatadiki, ehtiyotsizlik natijasida sodir etilgan jinoyatlar keltirib chiqargan jami moddiy va jismoniy zararlar miqdori ayrim ko'rsatkichlar bo'yicha qasddan sodir etilgan jinoyatlar keltirib chiqaradigan shu kabi zararlardan kam emas va hatto ba'zi sohalarda undan ham ortiqdir (Kvashis, 1986).

Shunga qaramay bugungi kunda jinoyatlarga qarshi kurash siyosatida ustuvor yo'nalish qasddan sodir etilgan jinoyatchilikka qarshi kurashga yo'naltirilganligicha qolmoqda. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksida (keyingi o'rinlarda – JK) ehtiyotsizlik institutiga bag'ishlangan normalar (22-modda) 1994-yilda JK qabul qilganidan buyon konseptual jihatdan o'zgarishsiz saqlanib kelmoqda. Holbuki, Yevropa mamlakatlari qonunchiligi mazkur davrda ehtiyotsizlikni gradatsiyalash va javobgarlikni differentsiatsiya qilishning ancha takomillashgan mexanizmlarini shakllantirgan. Xususan, Fransiya 2000-yil 10-iyuldagi qonun (*loi Fauchon*) bilan qasddan

bo'lmagan huquqbuzarliklar uchun javobgarlikning ko'p bosqichli modeli joriy etildi (French Republic, 2000), Germaniya doktrinasi va qonunchiligida esa "og'ir ehtiyotsizlik" (Leichtfertigkeit) mustaqil ayb turi sifatida mustahkamlandi (Federal Republic of Germany, 1998).

Javobgarlikni differentsiatsiya qilish – qonun chiqaruvchi tomonidan jinoyatning ijtimoiy xavflilik darajasi va aybdor shaxsini tavsiflovchi holatlarga qarab javobgarlik hajmi va shaklini qonunda tabaqalashtirish faoliyati. Mazkur tushuncha jazoni individuallashtirishdan farqlanadi: differentsiatsiya qonun chiqaruvchining, individuallashtirish esa sudning vakolat doirasiga kiradi. Aynan shu ikki daraja o'rtasidagi muvozanatning buzilishi differentsiatsiya mexanizmlarining zaifligi tufayli ehtiyotsizlik orqali sodir etiladigan jinoyatlar yuzasidan shakllangan O'zbekiston Respublikasi huquqiy tizimining asosiy muammosi hisoblanadi. Ushbu maqolaning maqsadi mazkur muammoni doktrinal, qonunchilik va amaliyot darajasida kompleks tahlil qilish hamda qiyosiy-huquqiy tahlil asosida aniq yechimlarni taklif etishdan iborat.

Ushbu maqsadlarga erishish uchun maqolada analiz, sintez, qiyosiy-huquqiy, mantiqiy, formal-yuridik hamda sud amaliyotini tahlil qilish metodlaridan unumli foydalanilgan.

Asosiy qism

JKning 22-moddasiga muvofiq ehtiyotsizlik orqasida sodir etilgan jinoyat ikki shaklda namoyon bo'ladi: o'z-o'ziga ishonish (shaxs o'z qilmishining ijtimoiy xavfli oqibatlari yuz berishi mumkinligini oldindan bilsa-da, yengiltaklik bilan bunday oqibatlarning oldini olish mumkin deb hisoblasa) va beparvolik (shaxs oqibatlarni oldindan ko'rmasa-da, ularni ko'ra bilishi lozim va mumkin bo'lsa). Mazkur huquqiy ta'rif sovet jinoyat huquqi doktrinasida P.S. Dagel (1977) tomonidan puxta ishlab chiqilgan intellektual-irodaviy model asosiga qurilgan. Ushbu nazariyadan keyichalik O'zbekiston Respublikasi JKni shakllantirishda foydalanilgan.

Nazariy jihatdan eng murakkab masala egri qasd bilan o'z-o'ziga ishonish o'rtasidagi chegarani aniqlashdir. Har ikki holatda ham shaxs oqibatlar yuz berishi mumkinligini oldindan biladi, ammo irodaviy elementda ular farqlanadi. Ya'ni egri qasdda shaxs oqibatlarga ongli ravishda yo'l qo'yadi yoki ularga befarq munosabatda

bo'ladi, o'z-o'ziga ishonishda esa ularning oldini olishi mumkin bo'lgan real omillarga tayangan holda bu oqibatlar ro'y bermasligiga umid qiladi. Biroq A.I. Rarog (2002) ta'kidlaganidek, "ongli yo'l qo'yish" va "asossiz umid" o'rtasidagi chegara sof psixologik kategoriya bo'lib, uni tashqi dalillar orqali qayta tiklash sud uchun o'ta murakkab vazifadir. Nemis doktrinasida ushbu muammo dolus eventualis (egri qasd) va bewusste Fahrlässigkeit (ongli ehtiyotsizlik) o'rtasidagi chegara bir yarm asrdan buyon muhokama qilinadi: R. Frank formulasi ("agar shaxs oqibat muqarrar deb bilganda ham harakatdan qaytmagan bo'lsa qasd mavjud")dan K. Roksinning (2006) "xavfni jiddiy qabul qilish nazariyasi" (oqibat jinoyatchi uchun istalmagan holatda bo'lgan taqdirda ham, agar u baribir ushbu oqibat yuz berish ehtimoli bilan murosqa qilgan bo'lsa, u qasddan jinoyat sodir etgan bo'lib qolaveradi)gacha bo'lgan tarixiy rivojlanish shundan dalolat beradiki, ushbu ikki holat o'rtasidagi farqni yaqqol aniqlaydigan universal formulani topish imkonsiz, biroq mezonlar tizimini normativ mustahkamlash mumkin va zarur.

Mamlakatimiz sud amaliyotida mazkur chegaralash muammosi eng ko'p transport vositalari harakati yoki ulardan foydalanish xavfsizligi qoidalarini buzish (JKning 266-moddasi) va o'limga sabab bo'lgan qasddan badanga og'ir shikast yetkazish (JKning 104-moddasi uchinchi qismi "d" bandi) kabi tarkiblarda namoyon bo'ladi. Masalan, haydovchi aholi punktida ruxsat etilgan tezlikni ikki baravar oshirib, piyodalar o'tish joyidan o'tayotgan shaxsni urib yuboradi va u vafot etadi. Qonunni qo'llash amaliyotida ko'pincha bu holat JKning 266-moddasi bilan kvalifikatsiya qilish bilan cheklanadi. Holbuki, tezlikni yuqori darajada oshirish (150–160 km/s), mastlik holati va piyodalar o'tish joyida tezlikni zudlik bilan tushirish va to'xtash imkoniyati mavjud emasligini anglash kabi omillar yig'indisi ayrim hollarda egri qasd haqidagi masalani ko'tarishga asos bo'ladi. Aksincha subyektiv tomonni yetarlicha tadqiq etmasdan og'irroq kvalifikatsiya qilish ham maqsadga muvofiq emas. Har ikki murakkabliklar ham aybning subyektiv mezonlarini normativ darajada yetarlicha aniqlashtirilmagani bilan izohlanadi.

Shu o'rinda V.A. Nersesyaning (2002) pozitsiyasi alohida e'tiborga loyiq. Uning fikricha, ehtiyotsizlik orqasida sodir etiladigan jinoyatlar

uchun javobgarlikni umuman mustaqil normativ institut sifatida ajratish, ya'ni ehtiyotsizlik uchun javobgarlikning alohida asoslari, alohida sanksiya tizimi va alohida jazo tayinlash qoidalarini shakllantirish lozim. Mazkur qarash o'zida ijobiy jihatlarni qamrab olsa-da, bizningcha, uni to'liq qabul qilish jinoyat qonunchiligining huquqiy asosini biroz shubha ostiga qoldiradi. Masalan, JKning 16-moddasida jinoiy javobgarlik va uning asoslari keltirilgan bo'lib, qilmishda jinoyat tarkibining barcha alomatlari mavjud bo'lishining o'zi shaxsni javobgarlikka tortish uchun asos hisoblanaveradi. Bu holatda jinoyat tarkibi bir elementining shaklini alohida javobgarlikka olib keladigan holat sifatida keltirish zarurati mavjud emas. Bizning fikrimizcha, javobgarlikning yagona asosini saqlagan holda ehtiyotsizlik ichida gradatsiya darajalarini normativ mustahkamlash maqsadga muvofiq.

JKning jazo tayinlash umumiy asoslariga bag'ishlangan normalari ayb shakliga nisbatan aniq e'tibor berilishi lozim holatlarni mustahkamlamaydi. Sud jinoyatning xarakteri va ijtimoiy xavflilik darajasini, aybdorning shaxsini, javobgarlikni og'irlashtiruvchi va yengillashtiruvchi holatlarni hisobga oladi, biroq qonunda ehtiyotsizlik jinoyatlari uchun jazo tayinlashning maxsus mezonlari nazarda tutilmagan. Natijada qonunni qo'llash amaliyotida kutilmagan muammoli holatlarni yuzaga keltiradi. Masalan, qilmish aybning ehtiyotsizlik shaklining o'z-o'ziga ishonish yoki beparvolik turlarida sodir etilishi mumkin. Biroq jazo tayinlashda ushbu ikki holat uchun turlicha yondashuv amalga oshirilavermaydi. Umumiy tartibda ehtiyotsizlik orqasidan sodir etilgan jinoyat sifatida baholanib, jazo umumiy tartibda tayinlanishi mumkin.

Masalan, birinchi holatga ko'ra U. Anorboyev transport vositasini boshqarish huquqini beruvchi hech qanday hujjatlarsiz 2026-yil 6-fevral kuni soat 17:30 larda Pop tumani "Yangobod" MFY hududidan o'tgan "Pop-Yangobod" avtomobil yo'lining "Yangobod" yo'nalishida boshqaruvda bo'lgan "Muravey" rusumli skuterini boshqarib borayotib, yo'lning muzlab sirpanchiq bo'lganini va qarama-qarshi yo'nalishda transport vositalari harakatlanayotganini ko'rib, belgilangan tezlikni oshirib harakatlanish yo'l-transport hodisasi yuz berishi mumkinligini oldindan bilgan bo'lsa-da, ko'p yillardan buyon

skuter boshqarib kelayotgani, mazkur yo'l unga yaxshi tanish ekanligi va skuterning tormoz tizimi soz holatda ekanligiga ishonib, bunday oqibatlarning oldini olishga umid qilgan holda, amaldagi "Yo'l harakati qoidalarini"ning 77-bandidagi "haydovchi harakatning serqatnovligi, transport vositasi va yukning xususiyati hamda holatini, yo'l va ob-havo sharoitini, shuningdek, harakatlanish yo'nalishidagi ko'rinishni hisobga olgan holda transport vositasi tezligini belgilangan tezlikdan oshirmasdan boshqarishi kerakligi, 78-bandidagi "aholi punktlarida transport vositalarining tezligi soatiga 70 kilometrdan, turar-joy dahalari va yondosh hududlarda esa soatiga 30 kilometrdan oshirmasdan harakatlanishga ruxsat etilganligi haqidagi qoida talablarini qo'pol ravishda buzib, tezlikni soatiga 70 kilometrdan oshirgan holda harakatlanib, harakat xavfsizligini ta'minlay olmasdan, boshqaruvni yo'qotib, o'ziga nisbatan qarama-qarshi tomonda harakatlanib kelayotgan A. Olimov boshqaruvidagi "Damas" rusumli avtotransport vositasining yo'liga chiqib ketib, yo'l-transport hodisasini sodir etishi natijasida "Damas" rusumli avtomashina salonida bo'lgan yo'lovchilarning tan jarohati olishiga sababchi bo'lgan (Pop District Criminal Court, 2026).

Bu holatda o'z-o'ziga ishonish alomatlari yaqqol ko'zga tashlanadi. Biroq xuddi shu kabi holatda U. Anorboyev spidometr ko'rsatkichlarini va yo'lning qarama-qarshi yo'nalishidagi harakatni kuzatib bormasdan, uyali aloqa vositasiga kelgan SMS xabarni o'qishga chalg'igan holda harakatlanib, o'z qilmishi tufayli yo'l-transport hodisasiga sababchi bo'ldi.

Shaxsning qilmishi o'z-o'ziga ishonish orqasidan sodir etilgan ehtiyotsizlik deb topilganda tayinlanadigan jazo miqdori tegishli modda sanksiyasining yuqori chegarasi tomon yo'nalishi maqsadga muvofiq, zero bunda ehtiyotkorlik qoidasining buzilishi ongli xarakter kasb etadi va maxsus prevensiya nuqtayi nazaridan kuchliroq jazo chorasi tayinlanishini taqozo etadi. Aksincha qilmish beparvolikda sodir etilgan hollarda jazo miqdori sanksiyaning quyi chegarasi tomon yo'naltirilishi lozim. Bunda jazoning og'irligi emas, balki muqarrarliligi va tarbiyaviy ta'siri hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi.

Holbuki, ehtiyotsizlik jinoyatining ijtimoiy xavflilik strukturasi tubdan farq qiladi. Aybning

ehtiyotsizlik shaklida sodir etilgan jinoyatlarda faqatgina oqibatning og'irligi (masalan, halok bo'lgan shaxslar soni) jazo miqdorini belgilashda hal qiluvchi omilga aylanishi yuqoridagi sabablarga ko'ra odillik prinsipiga ziddir. Bir xil darajadagi qoidabuzarlik tasodifiy omillar tufayli turlicha oqibatlarga olib kelishi mumkin. P. Dagel (1977) bu holatni "oqibat uchun obyektiv javobgarlik xavfi", deb ataydi. G. Fletcher (1998) ham anglo-amerika doktrinasi misolida ta'kidlashicha, ehtiyotsizlik uchun javobgarlikning axloqiy asosi oqibatda emas, balki xavf yaratish sifatida namoyon bo'lgan harakat yoki harakatsizlikning o'zida yotadi.

JKning Maxsus qismida ehtiyotsizlik uchun jinoiy javobgarlik belgilangan tarkiblarining aksariyati uchun ozodlikdan mahrum qilish asosiy jazo sifatida nazarda tutilgan. Holbuki, kriminologik tadqiqotlar ehtiyotsizlik jinoyatchilariga nisbatan ozodlikdan mahrum qilishning maxsus prevensiya samarasi past ekanligini qayd etadi. Bunday shaxslarda barqaror g'ayriijtimoiy xulq-atvor mavjud emas, ularni axloq tuzatish muassasasida qasddan jinoyat sodir etganlar bilan birga saqlash esa kelajakda ijtimoiylashuvning cheklanish xavfini keltirib chiqaradi (Kursayev, 2015). I. Tyajkova (2002) asarlarida asoslab berilganidek, ehtiyotsizlik oqibatida sodir etiladigan jinoyatlar uchun jazo turlarini jarima, muayyan huquqdan mahrum qilish va axloq tuzatish ishlariga ko'chirilishi maqsadga muvofiq. JKga ehtiyotsizlik orqali sodir etiladigan jinoyatlar uchun jazo tayinlashda inobatga olinuvchi maxsus norma kiritilishi lozim.

JKning 23-moddasida nazarda tutilgan murakkab aybli jinoyat konstruksiyasi qasddan sodir etilgan qilmish og'irroq oqibatga ehtiyotsizlik orqasida sodir bo'lgan holatlar uchun jinoiy javobgarlikni nazarda tutadi. Nazariy jihatdan bu eng munozarali normalardan biri bo'lib qolmoqda.

Jinoyat huquqi nazariyasida mazkur konstruksiyaga nisbatan ikki qarama-qarshi pozitsiya shakllangan. Birinchi pozitsiyaga ko'ra murakkab aybli qilmishni ikki mustaqil ayb shaklining qonuniy birlashuvi sifatida baholab, uni kvalifikatsiyaning aniqligini ta'minlovchi zaruriy shart deb hisoblaydi (Kudryavsev, 2004). Ikkinchi pozitsiya konstruksiyaning ichki ziddiyatini ta'kidlaydi, ya'ni bitta jinoyat doirasida ikki ayb shaklining qo'shilishi jinoyatning yaxlit subyektiv tomoni

haqidagi tasavvurga zid bo'lib, amaliyotda og'ir oqibat bo'yicha aybni isbotlash o'rniga uni prezumpsiya qilish xavfini tug'diradi (Rarog, 2002). Qonunni qo'llash amaliyoti materiallari ikkinchi pozitsiyani ko'p jihatdan tasdiqlaydi. Og'ir oqibatga nisbatan ayb ko'pincha alohida isbotlanmaydi, balki asosiy tarkib bo'yicha umumiy qoidalarga ko'ra xulosa chiqarib olinadi. Bu esa mohiyatan qonunchilikda obyektiv javobgarlik elementi mustahkamlanishiga ko'mak beradi.

Germaniya JKning 18-moddasiga muvofiq kelib chiqqan og'ir oqibat uchun javobgarlik faqat mazkur oqibatga nisbatan kamida ehtiyotsizlik (wenigstens Fahrlässigkeit) isbotlangan taqdirda yuklanadi. Bir qator og'irlashtirilgan tarkiblarda esa (masalan, o'limga sabab bo'lgan talonchilik (StGB 251-paragrafi), o't qo'yish oqibatida o'limga sabab bo'lishni (StGB 306c-paragrafi) qonun oddiy ehtiyotsizlik bilan kifoyalanmasdan, og'ir ehtiyotsizlik (Leichtfertigkeit) mavjudligini ta'kidlaydi (Federal Republic of Germany, 1998).

Ushbu yechim ikki jihatdan diqqatga sazovor:

- birinchidan, og'irlashgan oqibatga nisbatan ayb alohida isbotlanishi shartligi normativ mustahkamlangan;

- ikkinchidan, eng og'ir sanksiyalar faqat ehtiyotsizlikning yuqori darajasi bilan bog'langan.

O'zbekiston Respublikasi JKning 23-moddasida esa og'irlashgan oqibatga nisbatan aybni isbotlash standarti va ehtiyotsizlik darajasi haqida hech qanday ko'rsatma yo'q. Ushbu modda tahririga og'irlashtirilgan oqibat uchun javobgarlik faqat shaxsning mazkur oqibatga nisbatan aybi alohida aniqlangan taqdidragina yuklanishi haqidagi qoida kiritilishi lozim.

Germaniya JKning 15-moddasi jinoiy javobgarlikning umumiy qoidasini belgilaydi: ehtiyotsizlik uchun javobgarlik faqat qonunda bevosita nazarda tutilgan hollarda yuzaga keladi (Federal Republic of Germany, 1998). Nazariya esa ehtiyotsizlikni ongli (bewusste Fahrlässigkeit) va ongsiz (unbewusste Fahrlässigkeit) turlarga ajratadi. Biroq bu ajratish O'zbekiston Respublikasi JK modelidan farqli ravishda qonuniy ta'rif emas, balki nazariy qoida bo'lib, kvalifikatsiyaga bevosita ta'sir qilmaydi (Jescheck & Weigend, 1996). Qonuniy farqlash vositasi esa oddiy ehtiyotsizlik va og'ir ehtiyotsizlik (Leichtfertigkeit)ni ajratish bilan yechim berilgan. Sud amaliyoti va nazariyada ehtiyotkorlik majburiyatni qo'pol buzish, shaxs o'ziga

ayon bo'lishi kerak bo'lgan xavfni mas'uliyatsizlik bilan e'tiborsiz qoldirishi sifatida talqin etiladi va fuqarolik huquqidagi grobe Fahrlässigkeit tushunchasiga yaqin turadi (Jescheck & Weigend, 1996). Muhimi shundaki, nemis qonun chiqaruvchisi og'ir ehtiyotsizlikni Umumiy qismda ta'riflamasdan, uni Maxsus qism tarkiblarida sanksiyani keskin oshiruvchi belgi sifatida qo'llaydi.

Fransiya JKning 121-3-moddasi ehtiyotsizlik uchun javobgarlikning ko'p bosqichli tizimini yaratgan (French Republic, 1992):

- birinchi bosqich, oddiy ehtiyotsizlik (faute simple): ehtiyotkorlik yoki xavfsizlik majburiyatini buzish, agar shaxs o'z vakolatlari, imkoniyatlari va vositalaridan kelib chiqib normal ehtiyotkorlik ko'rsatmagan bo'lsa;

- ikkinchi bosqich, murakkab ayb (faute qualifiée) ikki ko'rinishda namoyon bo'ladi: a) faute délibérée, ya'ni qonun yoki qonunosti hujjatlari bilan yuklangan alohida majburiyatini ochiq-oydin qasddan buzish; b) faute caractérisée o'ta jiddiy xarakterga ega bo'lgan va shaxs bilmasligi mumkin bo'lmagan, o'zga shaxslarning yuqori darajadagi xavfga duch kelishiga sabab bo'lgan huquqbuzarlik.

J. Pradel (2019) ta'kidlaganidek, ushbu o'ziga xoslik jinoiy javobgarlik chegarasini aniqlashtirib, ayni paytda jamoat xavfsizligi qoidalarini ongli mensimaslik holatlariga nisbatan qat'iylikni saqlab qoladi.

Har ikki modelni O'zbekiston Respublikasi sharoitiga to'g'ridan to'g'ri ko'chirish maqsadga muvofiq emas. Nemis modelining yashirin farqlanish qonuniylik prinsipi bizning JKdagi qat'iy talqiniga mos kelmaydi. Fransuz modelining sababiy bog'lanish bilan bog'langan konstruksiyasi esa sud amaliyotimiz uchun hozircha murakkablik qiladi. Yechim shuki, fransuz faute délibérée va nemis Leichtfertigkeit tajribasidan kelib chiqib, JK Umumiy qismida ehtiyotsizlikning og'ir ehtiyotsizlik turini huquqiy ta'riflash, mazkur holatni Maxsus qismning eng og'ir oqibatli tarkiblarida kvalifikatsion belgi sifatida qo'llash.

Xulosa

Xulosa sifatida yuqoridagi tahlil asosida O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksiga quyidagi o'zgartirish va qo'shimchalarni kiritish taklif etiladi:

Birinchiidan, JKning 22-moddasini yangi qism bilan to'ldirish va "og'ir ehtiyotsizlik" toifasini

quyidagi tahrirda huquqiy ta'riflash: "Agar shaxs qonun hujjatlari yoki kasbga oid qonunosti hujjatlar bilan yuklangan ehtiyotkorlik yoxud xavfsizlik majburiyatini ochiq-oydin qo'pol ravishda buzib, o'zi uchun ayon bo'lgan yoki ayon bo'lishi kerak bo'lgan yuqori darajadagi xavfga o'zga shaxslar duch kelishiga sabab bo'lgan bo'lsa ehtiyotsizlik og'ir deb topiladi. Og'ir ehtiyotsizlik ushbu kodeks Maxsus qismining tegishli moddalarida nazarda tutilgan hollarda javobgarlikni og'irlashtirilishiga sabab bo'ladi".

Ikkinchidan, JKning 23-moddasini og'ir oqibatga nisbatan aybni alohida aniqlash majburiyati bilan to'ldirish: "Qasddan sodir etilgan jinoyat og'irroq oqibatga sabab bo'lgan taqdirda, bunday oqibat uchun javobgarlik faqat shaxsning unga nisbatan ehtiyotsizlik shaklidagi aybi isbotlangan holdagina kelib chiqadi".

Uchinchiidan, JKning jazo tayinlash umumiy asoslarini belgilovchi normalarini ehtiyotsizlik jinoyatlari uchun maxsus mezonlar bilan to'ldirish: "Ehtiyotsizlik orqasida sodir etilgan jinoyatlar yuzasidan jazo tayinlashda sud qilmishning individual xususiyatlarini har tomonlama baholashi lozim. Xususan, buzilgan ehtiyotkorlik qoidasining mazmuni, xarakteri va normativ yoki kasbiy manbasi, ushbu qoidaga rioya qilmaslikning ongli yoxud ongsiz shaklda namoyon bo'lganligi, aybdorning kasbiy yoki xizmat majburiyatlari doirasida alohida ehtiyotkorlik choralarini ko'rish majburiyati mavjudligi inobatga olinadi.

Og'ir ehtiyotsizlik belgilari mavjud bo'lmagan ehtiyotsizlik orqasida sodir etilgan jinoyatlar uchun ozodlikdan mahrum qilish jazosi istisno chorasi sifatida qo'llanilishi maqsadga muvofiq. Agar tegishli modda sanksiyasida ozodlikdan mahrum qilishdan yengilroq jazo turlari nazarda tutilgan bo'lsa, sud tomonidan ozodlikdan mahrum qilish jazosi faqat yengilroq jazo jazodan ko'zlangan maqsadga erishish uchun yetarli emasligi hukmda aniq, asoslantirilgan va individual holatlar bilan isbotlangan hollarda tayinlanishi mumkin".

To'rtinchidan, JKning Maxsus qism sanksiyalarini qayta ko'rib chiqib, oddiy ehtiyotsizlik shaklidagi ayb nazarda tutilan jinoyatlarda ozodlikdan mahrum qilishning yuqori chegaralarini pasaytirish evaziga muayyan huquqdan mahrum qilish, jarima va axloq tuzatish ishlarini

asosiy jazo sifatida kengaytirish va aksincha og'ir ehtiyotsizlik kvalifikatsion belgisi kiritilgan tarkiblarda esa hozirda mavjud sanksiyani saqlab qolish.

Beshinchidan, Oliy sud Plenumi darajasida egri qasd bilan o'z-o'ziga ishonishni chegaralashning mezonlari tizimini tushuntirish sifatida mustahkamlash maqsadga muvofiq.

REFERENCES

- Beck, U. (2022). *Risikogesellschaft. Auf dem Weg in eine andere Moderne* [Risk Society: Towards a New Modernity] (25th ed.). Suhrkamp Verlag.
- Dagel, P. S. (1977). *Neostorozhnost: ugovovno-pravovye i kriminologicheskie problemy* [Negligence: Criminal law and criminological problems]. Legal Literature.
- Federal Republic of Germany. (1998, November 13). *Strafgesetzbuch (StGB)* [Criminal Code]. Laws on the Internet. <https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/>
- Fletcher, G. P. (1998). *Basic concepts of criminal law*. Oxford University Press.
- French Republic. (1992). *Code pénal de la République française* [Criminal Code of the French Republic]. Légifrance. <https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGITEXT000006070719/>
- French Republic. (2000, July 10). *Loi n° 2000-647 du 10 juillet 2000 tendant à préciser la définition des délits non intentionnels* [Law No. 2000-647 of July 10, 2000, clarifying the definition of unintentional offenses]. *Journal officiel de la République française*, (159).
- Jescheck, H.-H., & Weigend, T. (1996). *Lehrbuch des Strafrechts. Allgemeiner Teil* [Textbook of criminal law: General part] (4th ed.). Duncker & Humblot.
- JuraFuchs. (n.d.). *Bedingter Vorsatz: Ernstnahmetheorie (§ 15 StGB)* [Conditional intent: Seriousness-of-acceptance theory (§ 15 German Criminal Code)]. <https://wissen.jurafuchs.de/definitionen/jqvzw7z/vorsatz-bedingter-ernstnahmetheorie-%C2%A7-15-stgb>
- Kudryavtsev, V. N. (2004). *Obshchaya teoriya kvalifikatsii prestupleniy* [General theory of the qualification of crimes] (4th ed.). Lawyer.
- Kursaev, A. V. (2015). *Preduprezhdenie neostorozhnyh prestupleniy i mery ugovovnoy repressii* [Prevention of negligent crimes and criminal penalty measures]. *Bulletin of the Moscow University of the Ministry of Internal Affairs of Russia*, (5). <https://cyberleninka.ru/article/n/preduprezhdenie-neostorozhnyh-prestupleniy-i-mery-ugovovnoy-repressii>
- Kvashis, V. E. (1986). *Prestupnaya neostorozhnost: sotsialno-pravovye i kriminologicheskie problemy* [Criminal negligence: Social-legal and criminological problems]. Far Eastern University.
- Nersesyan, V. A. (2002). *Otvetstvennost za neostorozhnye prestupleniya* [Liability for crimes committed through negligence]. Legal Center Press.
- Pop District Criminal Court. (2026, June 4). *Criminal case No. 1-1606-2602/201*. Supreme Court of the Republic of Uzbekistan Public Portal. <https://public.sud.uz/>
- Pradel, J. (2019). *Droit pénal général* [General criminal law] (22nd ed.). Éditions Cujas.
- Rarog, A. I. (2002). *Kvalifikatsiya prestupleniy po subyektivnym priznakam* [Qualification of crimes based on subjective elements]. Legal Center Press.
- Roxin, C. (2006). *Strafrecht. Allgemeiner Teil: Band I: Grundlagen. Der Aufbau der Verbrechenslehre* [Criminal law: General part: Volume I: Foundations. The structure of the doctrine of crime] (4th ed.). C.H. Beck.
- Tyazhkova, I. M. (2002). *Neostorozhnye prestupleniya s ispolzovaniem istochnikov povyshennoy opasnosti* [Negligent crimes involving sources of increased danger]. Legal Center Press.
- Wikipedia. (2026). *Gradatsiya* [Gradation]. <https://uz.wikipedia.org/wiki/Gradatsiya>

YURISPRUDENSIYA

HUQUQIY ILMIY-AMALIY JURNALI

2026-YIL 4-SON

VOLUME 6 / ISSUE 4 / 2026

DOI: <https://dx.doi.org/10.51788/tsul.jurisprudence.6.4>.

DOI: <https://dx.doi.org/10.51788/tsul.jurisprudence>